

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันขยะมูลฝอยเป็นปัญหาหนึ่งที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะมีการเพิ่มจำนวนของประชากรและมีการประกอบอาชีพมากขึ้นรวมทั้งผลผลิตทางเทคโนโลยีใหม่เพิ่มขึ้นตามไปด้วยจึงส่งผลให้มีการเกิดการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหามลพิษที่สำคัญและมีความเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไขเนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแปรผันตามจำนวนประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ เช่น มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศและปัญหาด้านงานสาธารณสุข ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน เช่น สังกะสีปนเปื้อน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและสัตว์นำโรคอื่นๆ แล้วนำเชื้อโรคมานำสูคน น้ำจากขยะอาจซึมลงสู่บ่อน้ำใต้ดินทำให้เกิดมลพิษในน้ำและในดิน รวมทั้งยังเกิดภูมิทัศน์ที่ไม่เหมาะสมและยังก่อให้เกิดความรำคาญได้ส่วนใหญ่นำขยะที่เก็บรวบรวมจากแหล่งชุมชนมากองและรวมไว้บนพื้นดินแล้วปล่อยให้ย่อยสลายเองตามธรรมชาติหรืออาจจะมีการเผา ซึ่งการกำจัดด้วยวิธีนี้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของชุมชน ขยะเหล่านี้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี นับเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศซึ่งต้องมีจัดการและแก้ไข และยากต่อการหาวิธีในการกำจัดที่เหมาะสมจึงเกิดเป็นขยะมูลฝอยกองโตที่ไม่สามารถกำจัดได้ทัน การกำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันมีหลายทางเลือก แต่ละทางเลือกมีข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมากนำไปสู่ผลกระทบในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่เห็นได้ชัดคือ สภาวะโลกร้อน ที่เริ่มจะทวีคูณความรุนแรงขึ้นในปัจจุบัน

สถานภาพขยะมูลฝอยชุมชน ตำบลบ้านลาน มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 420 ตัน/ปี (ปี พ.ศ. 2559) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน ไม่มีบ่อขยะเป็นของตนเอง มีการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะไปทิ้งที่บ่อขยะเทศบาลเมืองบ้านไผ่ ในอัตรา 400 บาท/ตัน และไม่ได้มีการคัดแยกขยะแต่อย่างใด และยังมีขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านลาน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสร้างแป้น ตำบลบ้านลาน มีแหล่งกำเนิดมูลฝอยติดเชื้อประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 แห่ง มีปริมาณขยะมูลฝอยติดเชื้อ

ประมาณ 5 กิโลกรัมต่อเดือน องค์ประกอบมูลฝอยติดเชื้อส่วนใหญ่เป็นผ้าพันแผล สำลี ถูมือยาง ที่เป็นขยะอันตราย

จากปัญหาขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยตรง ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยเริ่มจากการให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ประชาชนในชุมชนควรมีความตระหนักในการลดปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าการพึ่งพาการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยการคัดแยกขยะตามประเภท การนำขยะสะอาดมาสร้างสิ่งประดิษฐ์ การนำขยะเปียกมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพลดปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์ การเลือกใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่าย และการทิ้งขยะให้ถูกที่ชุมชนต้อง มีการสร้างข้อตกลงหรือสัญญาประชาคมของชุมชนทุกท้องถิ่นทุกหมู่บ้านในการปฏิบัติการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอย ให้เป็นแนวทางเดียวกัน

ปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการดังกล่าว จึงทำให้เกิดประเด็นในการศึกษาเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการขยะ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการลดปริมาณขยะมูลฝอยของชุมชนที่ไม่ทำให้ขยะมูลฝอยมีมลพิษต่อสุขภาพสิ่งแวดล้อมและลดภาวะโลกร้อน ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการสนองนโยบายเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นน่าอยู่ ภายใต้แนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ และมุ่งสร้างสังคมน่าอยู่ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พื้นที่ในเขตตำบลบ้านลานจึงมีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานภาพและการปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย การพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย การมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย

1.2.2 เพื่อประเมินความพึงพอใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้กระเป๋าสานจากชองกาแพะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาการบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1.3.1 ประเด็นการศึกษา มีการกำหนดขอบเขตประเด็นของการวิจัย ไว้ 5 ด้าน คือ

(1) รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

(2) พัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

(3) การปลูกฝังจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

(4) ความพึงพอใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

(5) ความพึงพอใจของผู้ใช้กระเป๋าสานจากชองกาแพะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรจัดกระทำ (Treatment) ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

1.3.3 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในทุกหมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.3.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

เริ่มตั้งแต่เดือน มกราคม 2561 ถึงเดือน พฤษภาคม 2561

1.3.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรแท้ ที่เป็นเจ้าบ้านหรือตัวแทน เจ้าบ้านตามเลขที่บ้านทั้ง 16 หมู่บ้าน ตามบัญชีรายชื่อในทะเบียนราษฎร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8,856 คน

(2) กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรแท้ ที่เป็นเจ้าบ้านหรือตัวแทน เจ้าบ้านตามเลขที่บ้าน ทั้ง 16 หมู่บ้าน ตามบัญชีรายชื่อในทะเบียนราษฎร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น หาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, Taro) ที่มี ความคลาดเคลื่อน (e) $\pm 5\%$ ได้จำนวนตัวอย่าง 383 คน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งที่เหลือใช้และสิ่งปฏิกูลที่ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์ ทั้งจากการบริโภค การผลิต การขับถ่าย การดำรงชีวิต และผอมติดเชื้อจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเก็บขยะชั่วคราวไว้ในภาชนะ การรวบรวมขยะมูลฝอย การขนถ่ายและการขนส่ง การแปลงรูปของขยะมูลฝอยของชาวบ้านทั้ง 16 หมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

การทิ้งขยะมูลฝอย หมายถึง รูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยของชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตตำบลบ้านลาน สร้างแป้น ผักหวาน ดอนนาแพง บ้านลาน หมู่ 4, 5, 6 โนนสว่าง ดอนเงิน ขามป้อม กุดเชือกหมู่10,11 สร้างแป้น หนองค้อ โนนสะอาด วังแสน และบ้านหัวนา

การจัดการ หมายถึง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยชาวบ้านทั้ง 16 หมู่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สถานภาพและการปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง สถานการณ์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะ หมายถึง การนำขยะมูลฝอยจากครัวเรือนมารีไซเคิล เป็นการส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนที่อยู่ในเขตบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบถึงสถานภาพและการปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย การพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย การมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย

1.5.2 ทราบถึงความพึงพอใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.5.3 ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ใช้กระเป๋าสานจากซอกกาแฟขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.5.4 เพื่อนำผลการวิจัยด้านความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ไปกำหนดหนดนโยบายในการบริหารจัดการขยะต่อไป